Acestor criterii esenţiale în analiza cuvintelor, li se adaugă şi altele avute în vedere de către autoare, şi anume IV.5. *Criteriul familiilor de cuvinte* (p. 243–249) şi IV.6. *Criteriul părţilor de vorbire* (p. 249–251), prin aplicarea cărora se poate întregi analiza obiectivă a „recoltei lexicale pandemice" (a se vedea explozia de termeni „covidici", având ca bază derivativă acronimul COVID-19 – peste 80 de formaţii noi; p. 247–248).

Analiza este întregită şi cu unele discuţii bine conduse de către Florica Dimitrescu, în care este relevată importanţa bogăţiei sinonimice ştiinţifice (medicale) româneşti (IV.7. *Din sinonimia ştiinţifică a anului 2020 – cazul pandemiei de COVID-19*), una dintre cele mai însemnate la nivel european, explicabilă prin influenţe externe şi prin creaţii ori inovaţii interne, ce au dus la constituirea unor adevărate serii sinonimice (de la două la douăzeci şi nouă de elemente lexicale aferente) (p. 251–267).

Noutatea în privinţa bogăţiei sinonimice a limbii române din timpul pandemiei este dată de faptul că a avut loc o răsturnare de situaţie, în sensul că este vorba despre „alcătuirea noilor sinonimii nu, conform tradiţiei, din două sau mai multe cuvinte independente, ci despre formarea acestora din două sintagme (*mască etanşă – mască respiratorie*, *spital COVID – spital de izolare*). Acest nou «tipar» nu mai reprezintă o simplă «tendinţă», ci o «realitate», prin caracterul său predominant, cel puţin în domeniul medical supus cercetării în lucrarea de faţă" (p. 266).

Gândurile de sfârşit (partea a V-a; p. 269–278) întregesc prima parte a studiului (*Gânduri de început*), retrasându-se succint întregul excurs analitic pe care şi l-a propus autoarea să-l realizeze în paginile acestei cărţi, în care se oglindeşte bogăţia lexicală pandemică din anul de graţie 2020, moment-cheie al mersului societăţii româneşti.

Bibliografia de la final (p. 279–288), împreună cu cei doi indici (*Indice de cuvinte*, p. 325) şi *Indice de nume*; p. 326–330), ne ajută să înţelegem mai bine demersul şi să parcurgem cu atenţie sporită analiza pe care lingvista bucureşteană şi-a propus să o realizeze.

Suntem convinşi că această radiografie a terminologiei maladiei COVID-19 şi a „anturajului" său (bun sau rău) nu va trece neobservată şi îi va îndemna pe toţi cei interesaţi de lexicul limbii române, fie aceştia specialişti sau nu, să se aplece mai cu stăruinţă asupra cuvintelor inedite ori a celor «curioase», în ciuda faptului că pot fi, în mare parte, creaţii efemere.

Neobosită culegătoare de *cuvinte recente* din română, dar nu numai, Florica Dimitrescu a profitat din plin de acest moment de intensă dinamică lexicală, oferindu-ne tuturor un studiu complex, plăcut la lectură şi plin de învăţături, nu numai lexicale, ci şi medicale.

ADRIAN CHIRCU
Universitatea Babeş-Bolyai
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, Str. Horea, nr. 31,
adichircu@hotmail.com

SILVIA ILUȚ, *Diminutivarea cuvintelor în limba română. O abordare psiholingvistică*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2022, 331 p.

Având la bază teza de doctorat cu același titlu și prefațată de Oliviu Felecan, în calitate de coordonator științific al demersului doctoral al autoarei, prezenta cercetare oferă un unghi de abordare inedit, în ceea ce privește fenomenul diminutivării în limba română. Perspectiva aduce în discuție atât „rezolvarea" lingvistică (fenomen supus derivării sufixale), dar, mai ales, introspecția psihologică în identificarea resorturilor intime în opțiunea locutorului pentru utilizarea unor astfel de lexeme în diferite contexte de comunicare.

Corpusul lucrării este constituit pe baza unor anchete sociolingvistice, fiind alcătuit din exemple selectate din diverse domenii în care locutorii fac uz de diminutive (limbaj colocvial, mass-media, mediul online, literatura română, opere literare din spațiul românesc, antroponimie, toponimie etc.). Instrumentarul folosit în studierea corpusului valorifică paradigma antropocentrică și este compus din: analiza conceptuală, semasiologică și pragmastilistică. În partea a doua a lucrării, în capitolul cinci, autoarea optează pentru o examinare cognitivă a termenilor cu încărcătură emoțională ridicată.

Astfel, o abordare dincolo de granițele exclusiv lingvistice nu este una opțională, ci, dimpotrivă, se impune, tema investigată având pe deplin justificat un potențial interdisciplinar. Totodată, contextele distribuționale evidențiază o evoluție a fenomenului diminutivării, de la lexeme cu sufixe propriu-zise până la formațiuni lexicalizate.

Volumul conține două părți distincte, structurate în cinci capitole, articulate într-o manieră inteligibilă în jurul conceptului de *diminutiv,* tratat gradual în modul de constituire și de funcționare.

Partea I a cercetării, *Diminutivele – prezentare diacronică și sincronică*, anunță, dintru început, încadrarea structurilor diminutivale drept „forme expresive” (p. 19) sau termeni „cu încărcătură emoțională ridicată” (p. 20).

Obiectivele cercetării vor fi astfel centrate pe determinarea/identificarea factorilor care conduc la variabilitatea contextului de utilizare, natura acestora fiind foarte diferită: culturală, psihologică, afectivă, gradul de educație a locutorului, sexul, structurile diminutivale fiind reflexul evoluției mentalităților.

Autoarea recurge, ca metodologie, la instrumente de investigație de sorginte pragmalingvistică sau la unele de dată mai recentă – neuroștiințele – în analiza unor fapte de limbă.

Capitolul al II-lea, *Diminutivele: delimitări conceptuale* (p. 23–63), abordează fenomenul diminutivării pe teren lexical românesc ca o formă de îmbogățire internă a vocabularului, sufixul diminutival având rol de categorizator morfologic (de altfel, fiind sigurul afix care conservă clasa morfologică a bazei derivative), dar conferind totodată o valoare semantico-referențială diferită cuvântului derivat: în general, obiectul (referentul) este „redus” ca dimensiune.

Sunt prezentate sub forma unor note de subsol veritabile „fișe” etimologice ale sufixelor din inventarul sufixelor românești și, prin exemplificare, sunt menționate lexeme derivate diminutival pornind de la același cuvânt de bază, unele dintre acestea având o putere diminutivală mai mare decât altele, varietatea lor fiind explicată și prin diferențe diatopice uneori, iar în alte cazuri, de factori subiectivi.

Resorturile interne ale limbilor istorice sunt justificate însă, așa cum observă pertinent autoarea, de nivelul universal al limbajului, la acest palier putând fi identificat un *șablon structural universal* sau, în alți termeni, derivarea diminutivală reprezintă un „procedeu lexical universal” (p. 44).

Pornind de la o analiză semică de inspirație greimasiană, Silvia Iluț identifică mai multe unități minimale de sens ale diminutivelor: *mic, afectiv, peiorativ, aproximativ, dispreț*, seme activate și conotate pozitiv sau negativ, de fiecare dată, în funcție de intenția locutorului. Efectele pragmatice produse sunt dublate totodată de circumscrierea contextului de utilizare a formelor diminutivale în anumite reprezentări culturale, specifice fiecărei limbi istoric determinate: „Posibilitățile de interpretare a structurilor diminutivale sunt infinite, fiindcă sunt legate de reprezentările emblematice și valorile semantice ale acestora în diferite culturi” (p. 35).

În același capitol vom regăsi câteva serii de „diminutive sinonimice”, variabilitatea semantică a acestora fiind determinată de contextul enunțiativ și de „nivelul de expresivitate” (p. 62) a limbii folosite de locutor: *băiețel, băiețaș, băiețică*.

Următorul capitol (p. 64–121), *Diminutivele: obiecte ale cercetării lingvistice*, propune o perspectivă de analiză a diminutivării, nu fără a lua în considerare și elemente care aparțin extraverbalului de natură culturală, socială, individuală și/sau de grup.

Sunt filtrate, prin prisma analizei morfologice, clasele gramaticale flexibile (substantive, adjective, pronume, numerale, verbe) și neflexibile (adverbe, interjecții), care răspund pozitiv diminutivării, unele cu o capacitate derivativă mult mai mare decât a altora. Cercetătoarea trece dincolo de o categorisire pur formală a diminutivelor prin fine introspecții care vizează, pe de o parte, comportamentul anumitor categorii gramaticale față de forma diminutivată (numărul și genul). Corpusul investigat, din

perspectiva analizei morfologiei lexicale, o conduce pe autoare la concluzia că, din punct de vedere cantitativ, clasele morfologice cele mai „predispuse" la diminutivare sunt substantivele și adjectivele.

În plus, studiul derivațional scoate în evidență, potrivit autoarei, relația de natură semantică dintre baza derivațională și derivat: pentru substantive, de exemplu, un „obiect mai mic" (*cutiuță*), dar și un sens afectiv (*frățior, inimioară*), peiorativ, disprețuitor (*articolaș, profesoraș*) etc. În cazul adjectivelor, pe lângă sensurile menționate, se identifică și o semnificație de aproximație conferită calității exprimate: *cumințel, răruț*. Precizăm însă că, indiferent de clasa morfologică căreia îi aparține diminutivul, sensurile conotative, mai ales, se actualizează contextual.

Pe de altă parte, sunt identificate posibile „neconcordanțe", în cazul utilizării antroponimului de bază cu sufixe diminutivale, între genul natural și cel gramatical, mai ales în cazul unor prenume din sistemul antroponimic românesc, care a condus la neutralizarea diferențelor de sex, *Gabi,* de exemplu, a cărei formă diminutivată, *Găbiță*, reiterează neconcordanța de gen. Preluând opinia lui Carabulea, autoarea observă faptul că forma nearticulată/articulată a antroponimului conduce la diferențierea formală și, implicit, naturală a referenților purtând un nume diminutivat provenit din aceeași bază (masculin/feminin): *Ionică/Ionica, Marinică/Marinica, Ștefănucă/Ștefănuca*. Posibila „neconcordanță" formală se regăsește și în anumite forme antroponimice derivate cu sufixe masculine ai căror purtători sunt persoane de sex feminin: *Catrinel, Floricel, Mălinuș* (p. 73).

Nu lipsită de interes filologic (și nu numai) este perspectiva sociolingivistică propusă, opțiunea pentru utilizarea unei forme diminutivate fiind determinată și de factori sociali (autoarea aducând în planul interpretării elemente de analiză sprijinite pe conceptul de *politețe* (relația de egalitate/inegalitate de statut dintre locutori).

Perspectiva psiholingvistică va completa tabloul investigativ printr-o voalată introspecție a identificării unor straturi sub- și inconștiente ale ființei, de natură freudiană, care ar putea da seama de verbalizarea unor sentimente prin recurgerea la forme diminutivate.

Ultimele două subcapitole tratează diminutivele din perspectiva actelor de limbaj (**3.7**), funcțiile acestora fiind în legătură cu celelalte elemente ale co- și contextului, iar în subcapitolul **3.8.,** variabilitatea diatopică, din perspectiva prezenței formelor diminutivale, este prezentată sintetic pentru cele cinci subdialecte ale dialectului dacoromân. Cercetătoarea precizează, pentru fiecare subdialect în parte, sufixele diminutivale specifice, accentuând, mai ales, clasificarea acestora în funcție de domeniul de utilizare (autoarea constată că cele mai multe forme diminutivale sunt folosite pentru obiectele din casă și gospodărie/lucruri/necuvântătoare și pentru termenii cu valoare afectiv-sentimentală, dezmierdătoare sau referitoare la relațiile de rudenie: *aşchiuță, bliduț, donicioară, mânzuc, olcuță*; *finucă, frăticică, mămulică, nepotucă, păpușică*) .

Partea a II-a a cărții: *Dinamica și multilateralitatea diminutivării. Un demers investigativ* cuprinde două capitole și reprezintă contribuția personală a Silviei Iluț în legătură cu fenomenul lingvistic studiat. Astfel, capitolul al IV-lea, *Diversitate și creativitate. Domenii în care locutorii fac uz de diminutive* (p. 125–205) ar putea generic să se circumscrie sloganului *Diminutivele: între uz și abuz*, autoarea prezentei cercetări identificând acele sfere/domenii sau arii ale vieții sociale în care prezența diminutivului reprezintă o formă de „artificiu lingvistic" (p. 132), uzul excesiv conducând la șubrezirea conotațiilor afective colportate. Sunt trecute prin filtrul analizei diminutivele din limbajul cotidian/familiar, al microgrupului familial/colegial și al relațiilor de cuplu sau cele folosite în diferite contexte din spațiul public: magazine, spital, instituții publice, restaurant.

Spațiul virtual de comunicare prin diferite platforme sau rețele de socializare devine din ce în ce mai mult obiect de investigație lingvistică și totodată un element generos în constituirea corpusului.

Discursul mediatic online conservă caracterul de limbă derivativă de tip sufixal, autoarea demonstrând predispoziția locutorului și spre formele diminutivale, comportamentul lingvistic al utilizatorilor fiind determinat de anumiți factori de natură extraverbală (o analiză aplicată a titlurilor din mass-media online).

Organizarea materialului faptic este realizată ținându-se cont de o clasificare a termenilor diminutivați, inventariați în funcție de configurarea anumitor câmpuri lexico-semantice: alimentația, familia, relațiile de cuplu, sexualitatea ori lexeme aparținând unui registru al deprecierii, insultei sau ironiei.

Comunicarea în mediul online îi permite autoarei reflecții referitoare atât de natură pragmatică: caracterul cooperant al membrilor aparținători grupurilor de socializare (observăm opțiunea

voluntară/involuntară a Silviei Iluț pentru anumite grupuri preponderent feminine ale căror preocupări sunt exclusiv legate de copii (**4.4.1.1.** *Grupul „Bebeluși – diversificare și rețete Flaveur*” și **4.4.1.2.**), cât și considerații privind forma tipului de discurs adoptat de către utilizatori: interacțiune verbală apropiată mai mult de oralitate decât de discurs în forma sa scrisă, pe suporturi „clasice” (hârtie).

Preocupările tinerei cercetătoare pentru studiul onomasticii încă din perioada de elaborare a licenței și a disertației sunt prelungite prin subcapitolul *Diminutivele în antroponimie*. Servindu-se de conceptele operaționale ale acestei ramuri a lingvisticii generale (a se vedea, de exemplu, diferențierea între hipocoristice și prenume diminutivale), autoarea constituie un „onomasticon” al prenumelor diminutivate ale unor referenți cu notorietate din sfera sportului, muzicii, fără a neglija potențialul pragmatic al unor porecle diminutivate (*Pisicuț, Victoraș*), din sfera politicii românești actuale.

Diminutivele în literatură (**4.8.**) aduce în discuție concepte de teorie literară, numele atribuit personajului conferindu-i acestuia „identitate textuală” (p. 187), dar și „identitatea onomastică”, în raport cu celelalte personaje, sau legătura dintre caracterul „motivat” al numelui personajului, sub forma sa diminutivală, și trama narativă.

Preluând și prelucrând surse bibliografice din literatura de specialitate autohtonă (Sextil Pușcariu, Ion Coteanu, Laura Vasiliu, Rodica Zafiu, Ioana Vintilă-Rădulescu sau Marina Rădulescu-Sala), dar și străină, autoarea menționează, cum este și firesc, clasa diminutivelor formale („falsele” diminutive), dar a căror semnificație este puternic lexicalizată. Autoarea propune o taxonimizare a acestora (a se vedea subcapitolul **4.9.,** în care sunt identificate „discrepanțe” între forma/aspectul diminutival și semnificație (*miel, ulcior, fecior/fecioară*) sau, invers, semnificații diminutivale „îmbrăcate” în semnificanți care nu sunt „reflexul” unei derivări), în funcție de criterii lexico-semantice, câmpurile identificate aparținând domeniului: alimentar (*cuișoare*), vegetal (*lămâiță, toporaș*), animal (*porumbel*, *veveriță*), obiectelor (*umeraș*, *undiță*), toponimic (*Feldioara*, *Olteț*).

Prin această taxonomizare propusă a „falselor” diminutive sau a „neutralizării” diminutivelor (a se vedea Ion Coteanu, Angela Bidu-Vrănceanu, citați de autoare (p. 70)), Silvia Iluț trimite, chiar dacă nu în mod explicit, la etimologie, servind drept criteriu neechivoc, de înlăturare a unor (posibile) ambiguități ale legăturii semantice dintre termenul „fals” diminutiv și cuvântul de bază (*cuișoare*, substantiv defectiv de singular – „condiment alimentar”).

Ultimul capitol al cărții (*Psihologia diminutivării*, p. 206–250), care, de altfel, reiterează subtitlul acesteia, încearcă să identifice, pe direcția deschisă de Constantin Rădulescu-Motru, Lucian Boia, Daniel David, acele motivații psihoafective ale folosirii diminutivării, de la un micronivel social – al resorturilor intime ale individului – până la o macrosocietate, în profilul psihologic al unui popor regăsindu-se anumite predispoziții înnăscute (conceptul *Wölkerpsychologie*).

Opțiunea pentru diminutive a individului este influențată atât de factori interni, cât și de factori externi, proveniți din afara mediului. Abundența formelor diminutivale în vorbirea cotidiană, indiferent de context, denotă o multitudine de stări afective: de la o umanizare/animizare a lumii până la o atitudine machistă, de adversitate.

Folosindu-se de metodele specifice anchetelor sociologice (constituirea chestionarului, aplicarea acestuia subiecților intervievați), Silvia Iluț propune în subcapitolul **5.6.** o prelucrare și interpretare statistică (odată stabilită covariația factorilor de natură psiho- și sociolingvistică), în ceea ce privește utilizarea diminutivelor în vorbire. Sunt relevante ideile desprinse pentru tendința actuală a vorbitorilor în folosirea mai mult sau mai puțin „abuzivă” a acestor forme lexicale diminutivate.

În concluzie, prin informația solidă și capacitatea de sistematizare a materialului faptic complex și bogat, proiectate în mod original într-o viziune integratoare, inter- și transdisciplinară, *Diminutivarea cuvintelor în limba română. O abordare psiholingvistică* reprezintă o contribuție valoroasă și incitantă în același timp, cu soluții de interpretare valide, un veritabil reper bibliografic pentru literatura de specialitate autohtonă.

MIHAELA MUNTEANU SISERMAN
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Centrul Universitar Nord Baia Mare
Facultatea de Litere, str. Victoriei, nr. 76
ela_munteanu@yahoo.com